

شازی

266 - 265

منابع: محمدحسین آل کاشف الغطاء، تحرير المجلد، نجف ۱۳۵۹-۱۳۶۲، چاپ افست تهران [بی تا]؛ محمدتقی آملی، مصباح الیهدی فی شرح العروة الوثقی، تیران ۱۳۳۷-۱۳۵۰ ش؛ ابن قدامه، المغنی، بیروت [۱۳۴۷]، چاپ افست [بی تا]؛ ابن منظور؛ احمد بن حنبل، مسند الامام احمد بن حنبل، بیروت؛ دار صادر، [بی تا]؛ امام خمینی، تحرير الوسیلة، نجف ۱۳۹۰؛ عزالدین بحر العلوم، بحوث فقهیة من محاضرات آية الله العظمی الشیخ حسین الحلّی، بیروت ۲۰۱۱/۱۴۳۲؛ ابوبکر بن محمد شطا بکری دمیاطی، اعانة الطالبین، بیروت ۱۹۹۷/۱۴۱۸؛ اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح: تاج اللغة و الصحاح العربیة، چاپ احمد عبدالغفور عطار، قاهره ۱۳۷۶، چاپ افست بیروت ۱۴۰۷؛ حرعاملی؛ محمد جواد بن محمد حسینی عاملی، مفتاح الکرامة فی شرح قواعد العلامة، چاپ محمدباقر خالصی، قم ۱۴۱۹-؛ محمد بن علی حکنی، الدر المختار، در ابن عابدین، ردالمحتار علی الدر المختار، چاپ سنگی مصر ۱۲۷۱-۱۲۷۲، چاپ افست بیروت ۱۹۸۷/۱۴۰۷؛ ابوالقاسم خویی، صراط النجاة فی اجوبة الاستفتاءات، مع تعنیقات لچواد تبریزی، [قم] ۱۴۱۶-۱۴۱۸؛ همو، مبنای تکملة المنهاج، نجف [۱۹۷۵-۱۹۷۶]؛ محمدصادق روحانی، المسائل المستحدثة، قم ۱۴۱۴؛ عبدالاعلی سبزواری، مهذب الاحکام فی بیان الحلال و الحرام، قم ۱۳۸۸ ش؛ محمد بن احمد سرخسی، کتاب المبسوط، بیروت ۱۴۰۶/۱۹۸۶؛ علی سیستانی، منهاج الصالحین، [قم] ۱۴۱۴-۱۴۱۶؛ عبدالرحمان بن ابی بکر سیوطی، الحاوی للفتاوی، بیروت ۱۹۸۸/۱۴۰۸؛ محمد بن مکی شهید اول، الدروس الشرعیة فی فقه الامامية، قم ۱۴۱۲-۱۴۱۴؛ زین الدین بن علی شهید ثانی، مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام، قم ۱۴۱۳-۱۴۱۹؛ محمد بن علی طوری، تکملة البحر الرائق شرح کنز الدقائق، در ابن نجیم، البحر الرائق، ج ۹-۷، بیروت ۱۹۹۷/۱۴۱۸؛ حسن بن یوسف علامه حلّی، تحرير الاحکام الشرعیة علی مذهب الامامية، چاپ ابراهیم بهادری، قم ۱۴۲۰-۱۴۲۲؛ همو، تذکرة الفقهاء، قم ۱۴۱۴-؛ محمد اسحاق قیاض، الاراضی: مجموعة دراسات و بحوث فقهیة اسلامیة، نجف ۱۴۳۲؛ مجلسی؛ محمدجعفر مروّج، هدی الطالب الی شرح المکاسب، ج ۶، قم ۱۳۸۳ ش؛ محمدنجیب مطیعی، التکملة الثانیة، المجموع: شرح المتهذب، در یحیی بن شرف نووی، المجموع: شرح المتهذب، ج ۱۳-۲۰، بیروت؛ دارالفکر، [بی تا]؛ احمد بن محمد مقدس اردبیلی، مجمع الفائدة و البرهان فی شرح ارشاد الازهان، چاپ مجتبی عراقی، علی پناه اشتیاردی، و حسین یزدی اصفهانی، قم، ج ۲، ۱۴۰۳، ج ۱۴، ۱۴۱۶؛ الموسوعة الفقهیة، کویت: وزارة الاوقاف و الشؤون الاسلامیة، ج ۲۱، ۱۹۸۹/۱۴۱۰، ج ۲۸، ۱۹۹۳/۱۴۱۳؛ نجفی؛ یحیی بن شرف نسوی، روضة الطالبین و عمدة المفتین، چاپ عادل احمد عبدالوجود و علی محمد معوض، بیروت [بی تا].

/ فریده سعیدی /

شازی، علی بن محمد، محدث و مقرئ اندلسی قرن ششم و هفتم: کنیه اش ابوالحسن و اصل و نسب او از شازة، محلی

قائل نشدن حریم شرعی برای شارع وقف شده و نیز مقرر کردن هفت ذراع - با شروطی - برای حریم شارع محصور به زمینهای موات، همانند فقه امامی است. فقهای بیشتر مذاهب اهل سنت تصرف در بخش افزون بر حریم مقرر شرعی را جایز ندانسته اند (نوی، ج ۳، ص ۴۴۱؛ الموسوعة الفقهیة، ج ۲۸، ص ۳۴۶-۳۴۷). به نظر فقهای امامی، شارع متروک شده (به سبب عوامل طبیعی یا قطع عبور و مرور در آن) در حکم زمین موات و احیای آن برای همه جایز است. البته برخی فقها قیود و شروطی برای این حکم بر شمرده اند (نجمی، ج ۳۸، ص ۴۰-۳۹؛ امام خمینی، ج ۲، ص ۲۱۳؛ سیستانی، همانجا؛ نیز - احیای موات؛ حریم*).

شماری از دیگر احکام شوارع در فقه اسلامی به این شرح است: کراهت قضای حاجت در راههای عمومی به استناد احادیث (نجمی، ج ۱، ص ۲۴۰-۲۴۱؛ بکری دمیاطی، ج ۱، ص ۱۳۱؛ آملی، ج ۳، ص ۹۳-۹۴) و پذیرفته نشدن شهادت قضائی کسانی که با این عمل یا اعمالی مشابه شوارع را ناپاک کنند (ابن قدامه، ج ۱۲، ص ۳۲؛ مقدس اردبیلی، ج ۲، ص ۳۵۱-۳۵۲؛ طوری، ج ۷، ص ۱۵۵)، مکروه بودن اقامه نماز در میانه راه عمومی بر مبنای احادیث (نجمی، ج ۱، ص ۷۱۹؛ نوی، ج ۱، ص ۳۸۳-۳۸۲؛ حسینی عاملی، ج ۶، ص ۲۱۵-۲۱۹؛ نجفی، ج ۸، ص ۳۷۰-۳۷۵)، حرمت ریختن زباله (به شکل نامتعارف) و چیزهایی که موجب لغزیدن و افتادن رهگذران در مسیر رفت و آمد عمومی شود (سبزواری، ج ۲۳، ص ۲۹۹-۳۰۰)، جواز برخورد قهری حکومت با فرد آسیب رسان به رهگذران و آلوده کننده شوارع (خویی، ۱۴۱۶-۱۴۱۸، ج ۱، ص ۴۳۰)، لزوم رفع موانع ایجاد شده در شوارع و بازگرداندن آن به هیئت راه عمومی (علامه حلّی، ۱۴۱۴، ج ۱۶، ص ۵۹)، جواز تغییر و تبدیل راه عمومی به شرط ایجاد نکردن هیچگونه زحمت و مشقت برای عابران (قیاض، ص ۱۰۲)، کراهت آمدورفت در راههای شلوغ بر پایه حدیث به سبب تنگناهایی که برای مردم ایجاد می کند (سبزواری، ج ۲۳، ص ۳۰۰) و حکم دیه فردی که در اثر کثرت و ازدحام جمعیت در شوارع، کشته شود (مقدس اردبیلی، ج ۱۴، ص ۱۸۶-۱۸۷؛ الموسوعة الفقهیة، ج ۲۱، ص ۹۲).

بر مبنای پذیرش گستره وسیع اختیارات برای ولی فقیه، که بنا بر ادله شرعی صرفاً منوط به مصلحت جامعه و خیر عمومی است، حکومت اسلامی حق توسیع و تضییق دامنه همه احکام مذکور برای شارع و وضع قوانین جدید در این خصوص را دارد و پیروی از این قوانین نیز بر افراد جامعه واجب است (سبزواری، ج ۲۹، ص ۱۳۳؛ سیستانی، ج ۲، ص ۲۶۷، ۲۶۹-۲۷۰).